

21. Fòrum 2004: unes segones Olimpíades de l'especulació

«La societat, sempre en busca del que és estrany, exòtic i perillós, identifica al final el que és refinat amb el que és monstruós i està disposada a permetre monstruositats —siguin reals o fingides— com “l'estranya i poc habitual obra russa o japonesa interpretada per actors nadius”».

Hannah Arendt, *Els orígens del totalitarisme*

UN ANTECEDENT: 1992 I LA VILA OLÍMPICA

El 1992, el sistema de relacions públiques format pels partits, les institucions, el món empresarial i l'espectre de tècnics que s'han involucrat al llarg dels darrers 25 anys en l'elaboració, teorització i materialització del «projecte Barcelona», assoleix un triomf polític, econòmic i urbanístic. Segons les estimacions més optimistes, «l'impacte de les inversions necessàries per l'èxit dels Jocs i l'increment del consum privat durant el període 1987-1992 es va estimar en 2.850.000.000 pessetes de 1992, és a dir, un 0,9% del PIB en pessetes de 1992» (Josep Maria Vergara, www.bcn.es/urbanisme); i «en els tres anys següents al 1992 hi va haver un creixement turístic del 65%» (Hans Ibelings, «Regeneració urbana impulsada pel consum», *Quaderns d'aquí*, gener de 2004). La projecció internacional de la marca Barcelona, la seva repercussió turística i la reabsorció per al mercat de territoris fins llavors «infrautilitzats» per la seva explotació, confirma la vigència d'un recurs: l'esdeveniment llampec que genera negocis, inversió, moviment de capitals i justifica mastodòntiques operacions de cirurgia urbanística.

Aquest moment és un símbol per la transició de l'urbanisme franquista al maragallista i totalitari, que troba a la Vila Olímpica un emblema i un assaig. Més enllà de l'ús circumstancial durant el 92, la Vila Olímpica, un barri de nova construcció el passat del qual queda esborrat, cobreix tres objectius de manera desigual: filar noves aliances dins de l'esquema de

col·laboració pública/privada, desplegar les estructures i els valors de la nova Barcelona, i ser un focus d'influència per transformar el seu voltant.

Així, es constitueix un sistema nerviós format per institucions, empreses municipals, mixtes o privades pures, i tècnics. Des de l'Ajuntament, Olímpic Moll o Nova Icària SA fins MBM —l'equip d'arquitectes Martorell, Bohigas i Mackay— executen des del projecte del disseny inicial a la resolució dels problemes posteriors a l'estiu olímpic, durant una estreta associació que comença aproximadament el 1986 amb la fundació de Vila Olímpica SA.

Un cop d'ull a l'espai desvetlla a diferent escala i profunditat els valors als quals l'acció urbanística dona cabuda i estructura. El que Bohigas ha anomenat «monumentalització de l'urbanisme» allà ja s'expressa obertament: la mobilitat i la velocitat no ja dels vehicles sinó de la vida mateixa, a través de vies amplíssimes i ràpides per l'optimització del temps, on no existeixen llocs «d'aturada», «de fugida» o «de refugi»; la diversitat controlada i planificada de la població que habita «2.000 habitatges [...] 700 dissenys diferents i a diferents preus» (David Mackay, «La recuperació del front marítim», *Quaderns de Gestió*, 2000). I la ciutat de serveis, el consum com font de la vida col·lectiva, patent en algunes peces de cohesió social —com la propietat comunitària de la televisió per cable o la pòlissa global d'assegurances— i en els elements d'integració i dinamització social o urbana: «la sensació d'aïllament dels primers habitants [...] s'ha resolt amb l'obertura l'any 1996 d'un petit centre comercial i de 15 minicines especialitzats en pel·lícules en versió original» (David Mackay).

Però no ha aconseguit ser una nova centralitat que atregui o generi activitat i que influeixi en la transformació territorial. La seva relació amb la resta és la d'un barri fantasma, impermeable i sòrdid, que avui només espera operacions de més gran envergadura que li ofereixin un autèntic lloc, una comunicació i una funció real a una altra ciutat diferent.

ORGANITZACIÓ, ALIANCES I NOVES ÀREES DE NEGOCI

El Fòrum 2004 és una pantalla i un pretext per continuar remouent i travessant la terra i la vida de Barcelona, i convertir-se en una nova referència territorial, històrica i simbòlica. La maquinària que es posa en marxa a partir de 1996 treballa pràcticament sobre el no res, només té un nom, una data i l'aprovació de l'UNESCO. Tota la resta ha de ser literalment inventat. Sense entrar en detalls, es pot dir que el «concepte Fòrum» no ha existit mai. Ja el març de 2003 inclús el farcit festiu era un buit i un degoteig de possibilitats sense confirmar; i a un any vista, Llàtzer Moix en un extens reportatge a *La Vanguardia* es resignava a què la indefinició —«el seu caràcter obert»— fos una característica inseparable de la criatura. Això entra en contrast amb el projecte urbanístic i el ritme de les obres. Al 1997 ja s'havia definit i triat la zona, i el setembre d'aquell mateix any els alumnes de J. A. Acebillo (arquitecte en cap municipal) a Yale van elaborar un disseny

«para planificar el terreno del Besòs que debía ganar terreno al mar para ubicar un zoo —que se ha quedado aparcado— , un palacio de congresos y un centro cultural» (*La Vanguardia*, 11/01/2004). Mentre a pocs mesos de la data d'inauguració tothom es preguntava sobre el significat, la necessitat i el contingut del Fòrum, pràcticament tots els elements arquitectònics i les corresponents obres estaven en curs.

La inconsistència general del projecte, la indiferència social, el rebuig de la majoria del teixit associatiu, i les tensions i la matusseria dins de l'organització no han estat cap obstacle per aconseguir un consens entorn el Fòrum, que amb relativa eficàcia ha unificat les estratègies i els objectius del complex d'interessos que intenta donar forma a la Barcelona que està al seu cap.

No és l'operació més important de les associades a l'any 2004, però el compromís pressupostari i financer que comporta dona idea de la seva rellevància. Malgrat que segons les fonts i els temps varien les dades, la inversió bruta arriba als 3.000 milions d'euros en un terreny que abastava 181 hectàrees, però que ha crescut fins les 250 actuals. El gruix de la inversió privada (2.000 milions d'euros) es materialitzarà fonamentalment als hotels, als edificis d'habitatges i oficines, i als locals comercials. Així doncs, la inversió més important es concentra no en el recinte sinó en el conjunt de noves edificacions i equipaments que l'envolten. «L'impacte sobre la producció suposa una aportació al PIB de 4.328 milions d'euros (és a dir, 720.000 milions de pessetes)» (*Memòria socioeconòmica de Barcelona*, 2001). Segons un informe de la Regidoria de Promoció Econòmica es van crear 56.000 llocs de treball, 30.000 relacionats amb la pròpia activitat del Fòrum i 26.000 pel seu impacte en diferents sectors. La majoria d'aquests llocs de treball s'acumulen a les obres prèvies a l'esdeveniment. En aquest sentit podem assenyalar, que tret dels 400 treballadors directes del Consorci Fòrum 2004 pels quals existeix un pla de recol·locació, la immensa majoria estan sotmesos a la temporalitat de la fase de construcció i dels propis esdeveniments.

Encara que un dels elements propagandístics de l'operació ha estat la millora de les infraestructures energètiques, si ens atenyem a criteris estrictament pressupostaris, la seva importància és menor. La inversió a la xarxa energètica, que inclou la central tèrmica, la depuradora o el soterrament de la xarxa elèctrica a càrrec d'Endesa, ascendeix a 390 milions d'euros. Segons l'informe citat anteriorment, al 2002 les despeses previstes per la renovació de la depuradora (7.409.000 euros), la plaça i l'esplanada que la cobreixen (79.160.000 euros) o la rehabilitació de la riba del riu (18.338.000 euros) arribaven en conjunt a poc més d'una desena part del total; mentre el Centre de Convencions i l'Edifici Fòrum (240.229.000 euros), les obres del port esportiu (60.943.000 euros) i els edificis d'aquest (61.625.000 euros) devoren gairebé la meitat de les inversions previstes. Per suposat, per la seva relativa antiguitat aquestes xifres no ens serveixen tant per quantificar la inversió real, com per entendre l'autèntic pes pressupostari de les infraestructures per la sostenibilitat.

Per l'organització i repartiment de l'espai, les institucions han delegat en Infraestructures del Llevant que disposa d'un pressupost de 1.800 milions d'euros per la gestió, explotació i negociació del sòl i les infraestructures. Aquest procés i la relació d'Infraestructures del Llevant amb els tècnics, els interessos privats i el patrocini no és un intercanvi circumstancial per cobrir necessitats logístiques, sinó un compromís amb l'enfortiment i continuïtat del projecte històric i l'obertura d'espais de negoci i explotació a llarg termini.

La tècnica i la innovació com dues de les idees-força per la transformació de la Zona Fòrum i el nou Besòs, la concepció del model urbà com un procés d'art i assaig, i el paper que han jugat els tècnics durant tot aquest temps els converteix en un sector no subordinat, sinó actiu i influent, en igualtat de condicions dins del joc d'interessos. Vaques sagrades com els equips d'arquitectes de Bohigas (MBM) i Josep Lluís Mateo, o empreses com EGI (Àngel Llobet) i Gestió d'Infraestructures (ambdues dedicades a la gestió integral dels treballs d'enginyeria) es consoliden dins de l'estructura de poder. D'altra banda, estan els «arquitectes joves» — «Josep Maria Rieradevall (1962), Sergi Serra (1963), Josep Llobet, Josep Bohigas (1967), Francesc Pla (1968) e Iñaki Baquero (1965), aquests tres darrers més coneguts com BOPBAA» (www.mundoarquitectura.com)— responsables del nou districte Lluïtallat, que amplien el parc de tècnics.

En quant a l'explotació dels equipaments i l'espai, els dos temps (esdeveniment llampec i projecte a llarg termini) en aquest cas s'abracen a les àrees de negoci: el patrocini i els actors que la gestionen. La concessió a la multinacional francesa Générale Location (patrocinadora) té la gestió del Centre de Convencions per un termini de 20 anys. L'encàrrec a Indra (patrocinadora) de la «posada en marxa i explotació del sistema que suportarà tota l'activitat administrativa de la gestió del Fòrum, així com el servei que atindrà internament totes les necessitats relacionades amb els sistemes d'informació i comunicacions» (*Expansión y Empleo*, 24/01/2004), pertany a una infraestructura bàsica i estable, la creació i manteniment de la qual no es limita a l'esdeveniment. La concessió del monopoli de la contractació pel Fòrum a l'ETT Randstad, també patrocinadora, si bé no hauria de suposar un monopoli futur, sí que li ofereix un lloc privilegiat en un espai que acapararà un ampli volum de treballadors, des del muntatge i desmuntatge de tota mena d'infraestructures fins el flux de precarietat cultural que mouen els espectacles.

En quant a l'esdeveniment, el Consorci del Fòrum 2004, format per les tres administracions (Ajuntament, Generalitat i Govern central) i els partits polítics (PSC, PP, IC-V, ERC i CiU), ha definit, centralitzat i condicionat l'esbós final; a la seva ombra, l'equip administratiu, responsable de l'organització del programa, la captació de personalitats i associacions, la relació amb les empreses, contractes i treballadors directes. Les despeses que maneja el Consorci pels quatre mesos de l'espectacle, 342 milions d'euros (80 dels quals provenen del patrocini), són una mínima part de la inversió total. Però el més interessant no és tant la

seva part de pastís pressupostari, que gairebé és anecdòtica, sinó la seva funció dins l'organigrama. Entre els treballs habituals a qualsevol macroesdeveniment per resoldre la seva microhistòria tècnica i logística, el veritablement interessant és la rellevància política de l'equip encarregat d'elaborar els Diàlegs i captar associacions, moviments, militants, ONG, intel·lectuals, etc., fonamental pels èxits i els fracassos del Fòrum i la seva intenció de ser un *DavosSeattle*. La pretensió d'un programa intel·lectual-lúdicofestiu que capitalitzi els referents de l'acció, el pensament i els moviments socials, ha convertit alguna cosa que en qualsevol altre esdeveniment s'hagués limitat a la negociació de condicions contractuals, en alguna cosa més que una feina d'ideologia-màrqueting. En aquest cas, els agents del Fòrum han hagut d'implicar-se en l'elaboració, condicionament i negociació de continguts, objectius, necessitats i plantejaments polítics i socials. Els motius de la ruptura amb l'Escola de Cultura de la Pau de Vicenç Fisas són un exemple de com aquest aspecte s'ha sotmès a una cura i control estricte: «El Fòrum 2004 i l'Escola de Cultura de la Pau de la Universitat Autònoma de Barcelona han mantingut clares discrepàncies sobre els continguts del congrés "Llibertat, seguretat: cal triar?". L'escola de Cultura de la Pau, a través del senyor Fisas, es va allunyar clarament dels continguts previstos pel Fòrum fins al punt de voler alterar epígraf i continguts per una proposta sobre "Seguretat humana". Aquest concepte ja està present en els continguts generals del Fòrum» («One World Spain», gener de 2003, www.barcelona.indymedia.org). Per suposat, la relació entre les temàtiques i els actors realment implicats no és aliena a la composició del Consorci, a les seves necessitats polítiques i a les seves aliances amb el sector privat. Mentre es desmarcaven la immensa majoria dels moviments socials i veïnals de Barcelona, a més de personatges com Noam Chomsky o José Bové, les referències finals als Diàlegs són les pròpies institucions, individus afins, entitats privades o fundacions d'estreta relació amb institucions, partits o empreses (Fundación Ortega i Gasset presidida per Ruiz Gallardón, Instituto Elcano dedicat a realitzar estudis de política internacional i geoestratègia, Fundación Telefónica, CIDOB presidit per Narcís Serra...).

El negoci Fòrum en tota la seva dimensió no està subjecte només a la gestió eficaç dels equipaments o a un bon treball de programació, sinó que està estretament lligat a com es concep i s'ofereix l'espai en el seu conjunt, les necessitats que tracta de cobrir, i les possibilitats d'explo-tació que ofereix a les institucions o a les entitats privades.

EL RECINTE I L'ESDEVENIMENT: UN OASI PEL CONSUM

La idea no hagués sobreviscut uns mesos si des del principi no hagués estat clara una única cosa: la seva condició de *lloc*, macroplaça de l'oci, negoci i consum cultural. Les infraestructures concretes, la superinfraestructura que és el recinte, i el període que va del 9 de maig al 26 de

setembre, des de les seves diferents possibilitats i àmbits, tracten de ser una plataforma per projectar-se en el mercat interior i exterior. La fórmula no té els Jocs Olímpics com a únic referent. El que als Estats Units s'han anomenat centres de *funshoping*, o els grans centres comercials que podem trobar a qualsevol de les nostres ciutats, en determinats aspectes s'apropen molt més a l'operació Fòrum que els mateixos Jocs Olímpics. «Aquesta cita barcelonina és una versió a gran escala del que Faneull Hall Marketplace (Boston) va representar a una escala menor ara fa un quart de segle. Regeneració urbana amb el consum com a primera força conductora» (Hans Ibelling, *op.cit.*).

Com aposta de futur és un hàbitat d'oci a cel obert, multifuncional i adaptable, capaç d'albergar diferents activitats econòmiques, moments i espectacles. Però no és només un recipient. El seu potencial rau en la seva capacitat de ser un objecte de consum en ell mateix, amb els seus propis sistemes de generació espectacular, mercantil i d'exploració.

L'arquitectura desplegada, amb els noms d'avantguarda que té al darrere, la visibilitat en l'*skyline* de la ciutat i la condició d'obra d'art de cadascú dels edificis, formen un element de consum singular i de conjunt. Els grups que contractin el Centre de Convencions o les persones que assisteixin a un espectacle a l'Edifici Fòrum d'Herzog i De Meuron no aniran només a veure i pagar un espectacle determinat sinó també el «marc incomparable» i l'«experiència Fòrum». Els congressistes o els consumidors de qualsevol dels espais seran també passejants de les zones verdes, i els passejants de les zones verdes es convertiran en consumidors. Es pretén una relació d'afecta i consum amb tots els tipus de visitants i habitants. Una «experiència Fòrum» que aprofitant el privilegi d'una plataforma urbana que domina el mar, atregui vida i consum, converteixi vida en consum, vengui marxandatges, sostingui les botigues, franquícies i petites infraestructures logístiques creades al voltant dels grans edificis, i estableixi una relació col·lectiva de legitimitat social i de prestigi.

«Segons càlculs de l'organització, el temps que el visitant dedicarà per desplaçar-se des d'una activitat o instal·lació a una altra serà d'un minut com a màxim [...] La diversitat de continguts de l'esdeveniment proporcionen al visitant un ampli ventall de propostes, per la qual cosa és possible programar una visita al Fòrum al gust de qualsevol persona. Degut a la quantitat de propostes, els visitants requeriran una mitjana de 16 hores per completar la visita del territori» (propaganda del Fòrum 2004). En el mínim espai-temps el màxim possible d'activitats i consumidors, focalitzant pel consum tres elements: el reguitzell de preguntes, debats, preocupacions i inquietuds polítiques, expressades durant els darrers anys a diferents mobilitzacions i àmbits socials, polítics i intel·lectuals; l'expansió de la indústria cultural dins dels hàbits de consum i despeses; i l'auge de l'ètnic i la multiculturalitat com a figura sobresortint i rendible d'aquesta indústria. A partir d'aquesta idea es construeix una oferta que des de la taula de preus, bons, passis, descomptes, etc., fins el mateix programa d'actes tregui profit de tots els trams de temps, edats, referents, possibilitats econòmiques i inclús incerteses.

Però més enllà dels visitants circumstancials, permanents o cíclics, que en directe o en diferit (per internet, ràdio, premsa, televisió...) vagin al Fòrum per consumir-lo «en brut», la novetat de l'esdeveniment està en els Diàlegs i la reinvençió del debat com un parc temàtic. La seva presència i el seu paper dins de la propaganda i el màrqueting ofereixen un salt respecte al que fins ara era la mercantilització de les idees, les temàtiques, les ideologies i els personatges. Els referents i les referències polítiques i intel·lectuals, el debat i l'exposició pública, fins avui presents de forma marginal en alguns macrofestivals musicals, són convertits pel Fòrum en una font central d'estímul al consum.

Els conceptes *lleugeresa*, *rapidesa*, *exactitud*, *visibilitat*, *multiplicitat* i *consistència*, triats per Italo Calvino a *Seis propuestas para el nuevo milenio* (Siruela, 1989) i recollides per Toni Casamor («Poc abans del Fòrum», *Quaderns d'aquí*, gener de 2004) per definir i defensar l'arquitectura del Port Fòrum, donen prou pistes per entendre els ritmes, les formes i les trampes de l'esdeveniment i el recinte: la il·lusió d'un espai de pau, convivència, intercanvi i eficàcia, lliure i desconflictitzat.

L'OPERACIÓ URBANÍSTICA: CONTROL I TRANSFORMACIÓ DEL TERRITORI

L'antecedent dels Jocs Olímpics i la Vila Olímpica no ho és només per la condició d'esdeveniment llampec, sobretot ho és per la progressió geogràfica i funcional. Dins de la següent fase de reconversió del Front Litoral, i també de la línia marcada en el plànol des de Glòries fins el mar, el Fòrum redefineix pràctiques i discursos traçats amb anterioritat, dona continuïtat a la invasió de l'espai, cobreix nous usos i, sobretot, tractarà de no repetir els fracassos de la Vila Olímpica.

És un dels vèrtexs d'un triangle dins del qual Iván Bercedo i Jorge Mestre («De llevant a ponent», *Quaderns d'aquí*, gener de 2004) dibuixen l'espai per «l'estratègia de transformació de la Barcelona oriental», que inclou la plaça de les Glòries i l'estació de La Sagrera com els altres dos punts clau en la geografia de la zona. Aquests tres punts es tanquen sobre el terreny a partir de diferents plans que han d'adaptar l'espai i les seves funcions, donant una nova fisonomia. «El Besòs deixarà de ser el pati del darrere per convertir-se en el centre de la ciutat» (propaganda del Fòrum 2004). Aquesta consideració tan frívola, ja que el pati del darrere el portem als ossos, la pell, el lloguer, les factures, les fractures, la misèria emocional, el temps, la hipoteca, l'angoixa o el sou, té la seva lògica malgrat tot. L'esdeveniment apareix en el que es pretén sigui un moment decisiu, que J. A. Acebillo defineix com «una crisi de transformació, del parc industrial al terciari, i no de creixement». Però la transformació de la qual parla Acebillo esdevé irremediablement la necessitat de creixement; d'ocupació i optimització de territoris que no encaixen o encaixen malament en el nou ordre; expulsió i substitució de poblacions que llasten la creació de valor afegit urbà; i la reconversió d'espais per l'adequada qualificació de la ciutat.

Per aquesta nova «qualificació», per les necessitats i objectius estratègics de la «ciutat del coneixement», la ribera del Besòs és la ciutat en fallida tècnica. El Besòs no respon als estàndards de competitivitat, «singularitat i notorietat» (J. M. Pascual Esteve, «De la planificació a la gestió estratègica de les ciutats», *Elements de debat territorial*, 2001), necessaris per captar inversions, seus empresarials, esdeveniments o turisme. Contra aquest pes mort, els hotels, el Centre Comercial Diagonal Mar, el port esportiu o el recinte Fòrum com a macroplaça de l'oci, a banda dels usos que cobreixen respecte la metròpoli i el Besòs futur, són elements per propiciar, facilitar i aprofundir el progressiu control del terreny i la seva transformació. L'alteració en el valor del sòl que provoquen infraestructures de calat metropolità i edificacions d'alt *standing* empresarial, com les noves instal·lacions del Consorci de la Zona Franca, entra en conflicte directe amb la situació econòmica i social dels barris que llinden amb la Zona Fòrum. Però aquesta és una part i no la més important. L'operació, com a part d'una altra, més àmplia, no es reflecteix ni afecta només en els preus, no tracta només d'aconseguir el major grau de beneficis després de la màxima alteració del mercat, sinó que intenta desestabilitzar tots els trets del territori per adaptar-lo i rendibilitzar-lo polzada a polzada.

Les noves edificacions reunides pel Fòrum són inseparables de la creació d'«una nova polaritat científica, tècnica i cultural en l'entorn de Poblenou, dins d'un eix de desenvolupament urbà que, partint de Nou Barris, comprèn Sant Andreu i Sant Martí» (Joan Trullén, *El projecte Barcelona, ciutat del coneixement*, BMM). Enfront la superstició que considera la intervenció institucional com un contrapès a la iniciativa privada, la Zona Fòrum, la transformació de la Barcelona oriental i les necessitats del «sector privat» coincideixen en objectius i projectes. A partir de les infraestructures creades des de i pel Fòrum, podem establir altres associacions que formen un dispositiu infinit de relacions formals o informals, visibles o subterrànies. La Zona Fòrum ha de ser una via d'aire per la Vila Olímpica, que l'arrenqui de la seva posició esquiva en el plànol de carrers per desenvolupar el seu potencial urbanístic i comercial. Els nous hotels situats al final de la Diagonal, a més d'altres usos, seran un complement logístic de la nova estació de La Sagrera o del Centre de Convencions. Aquest darrer «es concep com el principal motor econòmic de la zona del Front Litoral Besòs i va associat a la construcció de l'entorn d'oficines i hotels per acollir treballadors i visitants». Falta per veure la capacitat de l'espai per articular una vida interna de la Zona Fòrum. Però un objectiu prioritari a curt i mig termini és aconseguir que els hotels, les oficines, els espectacles en els diferents auditoris, la plaça i en general tot el recinte, flanquejats pels parcs, el complex Diagonal Mar i el nou barri Llull-Taulat, puguin construir un microcosmos capaç de relacionar-se amb la màxima fluïdesa amb la resta de centres de la ciutat i les seves àrees temàtiques, evitant al visitant endinsar-se en el cor del conflicte «que separa la ciutat actual de la ciutat en obres» (Iván Bercedo i Jorge Mestre, *op. cit.*). Qualsevol podrà sortir de l'hotel, apropar-se en cotxe per la Ron-

da Litoral o en metro fins el recinte i tenir una «experiència Fòrum» sense l'obligació de mirar què passa a l'altra banda.

El més important seran les xarxes de producció, creació i explotació, que formen la base del que Vladimir de Semir anomena «complementarietat entre el poder i el saber», en un nou Besòs que sigui el paradigma de la «rambla del coneixement». Les noves instal·lacions universitàries, que ocuparan 120.000 m², són especialment rellevants en aquest aspecte («el triangle màgic ciutat, universitat, empreses» segons BMM), per exemple, en el que respecta als seus intercanvis de cabals, finançament, infraestructures, càrrega de treball, mà d'obra, discursos o aliances amb el districte 22@. Més palpable a curt i mig termini, la ubicació d'un «campus d'arquitectura i edificació» al Campus de Llevant, just on es planeja un llarg procés de destrucció i nova construcció, converteix les instal·lacions acadèmiques no en un recurs instrumental sinó en un subjecte actiu del procés.

Però la clau de la transformació no està en l'obsolescència del teixit industrial i comercial, o els obstacles de la trama urbana per reduir els temps i les distàncies, sinó en la composició social, «ja que tota la població no té la mateixa capacitat per adaptar-se a les noves formes de funcionament: l'ús de noves tecnologies, la comprensió i la utilització dels coneixements científics i tecnològics, les oportunitats que ofereixen les xarxes de telecomunicacions per emprendre nous negocis, etc. A cada revolució que ha tingut lloc a la història, s'estima que d'ençà que comencen a detectar-se els primers indicis de canvi fins que aquest s'instaura plenament en la societat, almenys una generació no pot adaptar-se als canvis» (Vladimir de Semir, *Coneixement i convivència, els nous límits de Barcelona*, BMM Mediterrània). Segons Semir, el sentit del «capital humà» dins de la «societat del coneixement» està en el «saber triar», atribut que seria irònic i retorçat buscar en una població que s'ha mogut entre el voler i no tenir, el voler i no poder, els plans de regeneració irrealitzats i les reivindicacions històriques penjades de la paret i el calendari. Enfront la història d'un conflicte social i urbà arrelat en el temps, els nous plans demanen un nou perfil de ciutadà col·laborador i cívic, il·lustrat i digital, del qual pugui aprofitar-se per igual la seva força de treball-temps i els seus hàbits de despesa i consum o la seva capacitat política i associativa. Una població flotant, portada per les diferents formes de turisme, i una altra d'estable, que habiti les noves àrees residencials, han de forçar el creixement d'un nou mapa social que desplaci el conflicte social i urbà.

Els hotels, el centre comercial Diagonal Mar, el Centre de Convencions, el port esportiu, els llocs d'esbargiment (la plaça o la zona de banys) i les infraestructures culturals com l'Edifici Fòrum acolliran una humanitat que abasta la universitària, els amarradors dels iots de luxe, els congressistes, els diumengers culturals de la resta de la metròpoli, Catalunya i inclús Europa...

Les noves zones residencials —Llull-Taulat, Diagonal Mar i l'espai que arrabassin de moment a La Mina— absorbiran una població més o menys estable i subjecta a un «perfil variable, usuaris de renda més alta» (Iván

Bercedo i Jorge Mestre, *op. cit.*), planificada a través de filtres en els preus, els dissenys, les prestacions i els estatus de qualitat i seguretat. Respecte a això, figures associades a una retòrica progressista i a les quals el discurs del Fòrum ha donat un notable pes específic, com l'estalvi energètic o l'ús de materials d'obra reciclats —virtuts del nou districte Lull-Taulat— són elements que sens dubte afegeixen noves dimensions a la realitat entre qualitat, estatus i preu. Aquí pot donar-se la paradoxa que el reciclatge o l'estalvi, encara que abarateixin els costos empresarials, a més de no afectar els nivells de precarietat laboral en l'àmbit de la construcció, augmentin els preus; un dels exemples més interessants de la importància del que en el llenguatge oficial s'anomena «actiu intangible» (el civisme, la creativitat, la intel·ligència, els valors...). La taxació de l'ètica en el mercat, quan la gent està disposada a pagar un sobrepreu per la presumpció d'habitar un espai ecològicament correcte. Un punt de vista aplicable als espais verds i les natures artificials com les illes o els estanys, o el camuflatge i la renovació de la depuradora, la central tèrmica i la nova planta de reciclatge.

Podrà viure ara en el cor de la utopia, a edificis on els materials han estat reciclats, a un litoral desconflictitzat obert al mar, amb el màxim estalvi d'energia extreta de la central tèrmica camuflada per una geografia suavitzada i lluminosa sense contaminació visual. Sota la protecció i l'ombra de la pèrgola fotovoltaica símbol de la nostra llibertat i sensibilitat mediambiental.

Tota l'operació, i la seva integració dins la transformació global de la metròpoli i del triangle del Besòs, reproduceix la relació entre pràctica i discurs del Model Barcelona. Un idealisme retòric un pèl càndid i grandiloqüent, mesurat i equilibrat per un pragmatisme de pocs escrúpols que no repara en danys socials i urbanístics per imposar el seu pla d'acció.

Miguel Martín Ayllón